СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

SOFIA UNIVERSITY
St. KLIMENT OHRIDSKI
FACULTY OF PHILOSOPHY

СТАНОВИЩЕ

изготвено от **проф. дпсн ЙОАНА ЯНКУЛОВА**

СУ „Св. Кл. Охридски“, Философски факултет, Катедра „Социална, организационна, клинична и педагогическа психология“

Относно: Предоставени за рецензиране материали във връзка с обявен конкурс за заемане на академичната длъжност „Доцент“ в област на висше образование: 3. „Социални, стопански и правни науки“, ПН 3.2. „Психология“, с учебни дисциплини „Психология на тероризма и воденето на преговори“, „Бизнес (делови) преговори“, „Психология на управлението“, „Психология“ и „Психологично интервю, разпит, самопризнание“ в катедра „Психология и управление на полицията“ във Факултет „Полиция“ в Академията на МВР. Становището е изготвено на основание чл. 49, ал. 4, т. 4 от Закона за МВР, във връзка с чл. 4, ал. 2 от ЗРАСРБ и чл. 57, ал. 2 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, въз основа на Заповед на Ректора на Академията на МВР (№ 4581з-2169/ 14.10.2026 г.) за определяне на научно жури във връзка с обявения в ДВ (бр. 73/ 14.08.2026 г.) конкурс за заемане на академичната длъжност „Доцент“. Кандидат за участие в конкурса: ДИАНА АНЧЕВА БОЖАНОВА

1. Кратка професионална и научна характеристика на кандидатката

Д. Божанова е магистър по психология (СУ „Св. Кл. Охридски“) и доктор по психология („Психология на дейността“, Академия на МВР, 2024 г.). Професионалната ѝ кариера започва през 1993 г. като психолог в Института по психология на МВР, а от 2016 г. заема академичната длъжност „Старши преподавател“ в Академията на МВР. Професионалният ѝ път съчетава продължителна практическа работа в системата на МВР с преподавателска и научноизследователска дейност. Научните ѝ интереси са основно в областта на криминалната, полицейската и кризисната психология, психологията на преговорите, разпознаването на лъжата и професионалната психодиагностика. Представената за участие в конкурса научна продукция обхваща както важни теоретични проблеми, така и специфични приложни аспекти на психологическото познание, приложимо за работата на служителите на МВР.

2. Оценка на научните трудове на кандидатката

Представената научна продукция включва три монографични труда и публикации, посветени на проблеми от областта на приложната и полицейската психология. Те са подробно разгърнати в различни тематични направления като психология на лъжата и кризисните преговори, терористичното поведение, професионалното прегаряне и взаимодействието с уязвими групи в полицейската практика. По-конкретно монографията „*Вербални индикатори за лъжа*“ е посветена на възможностите за разпознаване на измамно поведение чрез анализирането на особеностите на вербалната комуникация. Съществено място в разработката заемат представянето и систематизирането на научните постановки относно психологията на лъжата, формулирането на авторска дефиниция и обособяването на специфични вербални индикатори. Като положителна страна на труда може да се отбележи стремежът на авторката да обвърже водещи теоретични постановки с конкретни професионални ситуации, изискващи оценка за достоверността на съобщаваната информация. Особено внимание заслужава

предложеният обобщаващ модел на вербалните индикатори и разработените практически насоки за използването им при разпит и оперативна беседа. Тези елементи значително повишават приложната стойност на монографията и директно я ориентират към потребностите на полицейската практика. Разбира се, при използването на подобни индикатори следва да се отчита факта, че отделни езикови особености сами по себе си не могат да се приемат като еднозначно доказателство за измама и затова следва да се разглеждат в контекста на съответната комуникативна ситуация. Към практическите достойнства на труда несъмнено се отнася и разработеният въпросник за установяване на календарната възраст на мигранти. Първоначалното му апробиране показва приложимост в работата на съответните полицейски структури, но използването му като психодиагностичен инструмент изисква допълнителна проверка на психометричните му характеристики (вкл. надеждност и валидност) в бъдещи изследвания. Следователно монографията представлява значима разработка в областта на психологията на лъжата, като основните ѝ достойнства са свързани с обобщаването на водещите научни постановки, формулирането на авторски модел и практическата приложимост на специализираното психологическо познание за целите на полицейската комуникация.

Монографията „*Преговори при заложнически кризи*“ е посветена на психологическите, комуникативните и организационните аспекти на преговорния процес в ситуации с висок риск. В тази връзка задълбочено са анализирани особеностите на похитителите и заложниците, възможностите за изграждане на доверие, подходите за осъществяване на психологическо въздействие, организацията на работата на преговорния екип. Отделено е специално внимание на взаимодействието между преговарящите и съответните командно-тактически структури като съществен елемент от управлението на подобни кризисни ситуации. Като положителен може да се определи подходът на авторката, когато разглежда преговорите не само като комуникативен процес между непосредствените участници, но и като специфична дейност, изискваща прецизна координация, организационна подготовка и съобразяване с динамиката на конкретния инцидент. Научните приноси на труда, които се открояват на основата на обобщените психологически концепции и представените възможности за адаптирането им към спецификата на заложническите кризи, се отличават със своя теоретико-приложен и методически характер. А практическата значимост на разработката отразява възможностите за използване на натрупаните и систематизирани психологически, комуникативни и организационни подходи за целите на професионалната подготовка на специалисти, ангажирани с провеждането на кризисни преговори.

Монографията „*Водене на преговори при демонстративни опити за самоубийство*“ е издадена въз основа на дисертационния труд за придобиване на ОНС „Доктор“. Изследователската ѝ основа включва анализа на 130 кризисни случая от практиката на Института по психология на МВР (2010–2020 г.), както и анкетно проучване (с 268 служители на МВР). На основата на получените резултати са разгледани особеностите на кризисните ситуации и са обобщени професионалните оценки за прилагането на преговорния метод. При съпоставката с дисертационния труд не се установяват съществени различия в теоретичната и емпиричната основа на изследването, нито допълнителни резултати, които да обосновават наличието на нов научен принос.

Статиите „*Личността на терориста*“ и „*Езикът на омразата - една по-различна психологична гледна точка*“ се отличават със своя обзорно-аналитичен характер и разглеждат въпроси, свързани с терористичното поведение, радикализацията и агресивната комуникация. Тези публикации разширяват и обогатяват тематичния профил на научната продукция отвъд кризисните преговори и психологията на лъжата, но част от направените в тях обобщения се нуждаят от по-задълбочена емпирична аргументация в бъдещи изследвания.

Съвместната публикация „*Синдромът Бърнаут - рискове на професионалното прегаряне при служители от ПБЗН и връзката му с удовлетвореността от професионалното развитие*“ представя резултатите от проведено емпирично изследване (396 души), въз основа на които са анализирани проявите на професионалното прегаряне и връзката им с удовлетвореността от работата и професионалното развитие. Публикацията притежава конкретна практическа стойност, защото разглежда и психологическото благополучие на служителите в системата на пожарната безопасност и

защитата на населението. При оценка на резултатите обаче трябва да се отчитат ограниченията, свързани с операционализацията на изследваните конструкти, начина на тяхното измерване и преобладаващия описателен характер на анализа. Тъй като всичко това ограничава възможностите за съставяне на по-категорични заключения относно установените зависимости, получените резултати трябва да се интерпретират с известна методологическа предпазливост.

В статията „*Психологически особености на работата с хора от третата възраст - жертви и свидетели на престъпления*“ се анализират възрастови и психологически особености на възрастните хора като уязвима група, с която полицейските служители взаимодействат в определени ситуации. В статията са разгледани отделни аспекти, които имат непосредствено отношение към начина на общуване и получаване на информация от възрастни хора при задължително съобразяване с техните индивидуални особености в случаи, когато те са жертви или свидетели на престъпления. Публикацията се отличава със своята приложно-методическа стойност, тъй като поставя важен акцент върху особеностите на професионалното взаимодействие на полицейските служители с тази уязвима група.

В обобщение може да се отбележи, че представената научна продукция демонстрира устойчив тематичен интерес на авторката към проблемите на криминалната, полицейската и кризисната психология. По-отчетливи авторски разработки с практическа насоченост се открояват в областта на психологията на лъжата и преговорите при кризисни ситуации. Наред с тях са представени публикации с предимно обзорно-аналитичен характер. Направени са критични бележки, които се отнасят основно до методологическата обоснованост на отделни изследвания, които могат да се продължат в бъдеще.

3. Цитируемост на научните трудове и съответствие с минималните национални изисквания

Съгласно представената справка са отчетени 11 цитирания на научни публикации и монографии на кандидатката, които формират общо 70 точки. Тези позоваванията показват, че част от нейните разработки са намерили отражение в последващи научни публикации и са използвани от други автори в съответните тематични области. При оценка на цитируемостта следва да се отчита и характерът на цитиращите източници, включително тяхната научна насоченост и институционална принадлежност. Посоченият брой цитирания обаче не е достатъчен за цялостна оценка на научното влияние. От значение са също така и характерът на цитиращите публикации, научният статус на изданията и начинът, по който разработките на кандидатката са използвани в тях.

По данните от представената справка кандидатката отчита общо 432,5 точки по групите показатели А, В, Г и Д за ПН 3.2. „Психология“. В посочения сбор са включени придобитата образователна и научна степен „Доктор“ (2024 г.), монографията „*Вербални индикатори за лъжа*“, представена като хабилитационен труд, две допълнителни монографии и четири научни публикации. В справката не са посочени публикации в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни. Това обстоятелство се взема предвид при оценяването на международната видимост на научната продукция, но без да се приема като достатъчно основание за понижаване на оценката и значимостта на другите научни резултати.

4. Научни и научно-приложни приноси в научните трудове

Въз основа на анализа на представените научни трудове могат да бъдат откроени няколко основни направления, в които кандидатката е съсредоточила своите научноизследователски усилия и е постигнала конкретни научни и научно-приложни резултати.

1) Приносите в областта на психологията на лъжата се изразяват в систематизирането на вербалните индикатори за измамно поведение и в разработения обобщаващ модел за тяхното разпознаване в контекста на полицейската комуникация. Важен приносен характер има и формулирането на

авторска дефиниция за лъжата, както и очертаните практически насоки за използване на разгледаните индикатори при разпити и оперативна беседа.

2) Налице са приноси въз основа на получените резултати от проведени изследвания във връзка с преговори при кризисни ситуации, свързани с демонстративни опити за самоубийство. За целта са анализирани конкретни случаи (от практиката на Института по психология на МВР и проведено анкетно проучване сред служители на МВР) и са обобщени професионални оценки във връзка с прилагането на преговорния метод. Разработката има емпирично-приложна насоченост и допринася за обобщаване на натрупания професионален опит в тази специфична област. При определянето на самостоятелния ѝ научен принос обаче трябва да се отчете нейното сходство с дисертационния труд за придобиване на ОНС „Доктор“.
3) Научните приноси в областта на преговорите при заложнически кризи се основават на обобщаването и систематизирането на психологически концепции, комуникативни стратегии и организационни принципи. Те обхващат дейността на преговорните екипи, взаимодействието между преговарящи, заложници и похитители, координацията между преговорните и тактическите структури, както и адаптирането на преговорния подход към спецификата на различните кризисни ситуации.
4) Публикациите в областта на приложната и полицейската психология допълват тематичния обхват на научната продукция чрез анализ на проблеми, свързани с различни аспекти на полицейската дейност. Приносите в тях са предимно с аналитично-обзорен и приложно-методически характер и се изразяват в изследване и обсъждане на психологическите аспекти на терористичното поведение, агресивната комуникация, професионалното прегаряне и взаимодействието с възрастни хора, когато те са жертви или свидетели на престъпления.
5) В областта на практическата психодиагностика е разработен и апробиран въпросник за ориентировъчно установяване на календарната възраст на мигранти. Той е предназначен да подпомага първоначалната оценка, извършвана от съответните полицейски структури. Инструментът има конкретна практическа насоченост и потенциал за приложение в специфични професионални ситуации. Тъй като неговата диагностична стойност и границите на приложимост не са достатъчно ясно установени, е необходимо да се направи допълнителна психометрична проверка в бъдещи изследвания.

В обобщение може да се посочи, че научните и научно-приложните приноси в представените трудове са съсредоточени основно в областта на психологията на лъжата, кризисните преговори и приложението на психологическото познание в полицейската практика. Други разработки имат аналитично-обзорна и приложно-методическа насоченост и разширяват тематичните граници на научната продукция. В съчетание с дългогодишния професионален опит на кандидатката те свидетелстват за задълбочено познаване на разглежданата проблематика и за способността ѝ компетентно и адекватно да свързва психологическата теория с изпълнението на конкретни професионални задачи.

5. Обобщена оценка за депозираните научни трудове и заключение

Анализът на представената научна продукция показва последователна тематична насоченост на публикационната и научноизследователската дейност на Д. Божанова спрямо проблемите на криминалната, полицейската и кризисната психология. Съществено предимство в професионалния ѝ профил е богатият практически опит в системата на МВР, съчетан с преподавателска и научноизследователска дейност в Академията на МВР. Представените трудове са тематично свързани с потребностите на полицейската практика и засягат въпроси от конкретно професионално значение. По-отчетливи научни и научно-приложни резултати се открояват в областта на психологията на лъжата и кризисните преговори. Положително следва да се оцени стремежът към систематизиране на натрупаните психологически знания и прилагането им при решаване на специфични професионални задачи. Наред с това следва да се отчетат и някои ограничения в представените научни публикации. Част от тях се отличават с обзорно-аналитичен характер, а в други емпиричната аргументация и методологическата обосновка следва да бъдат задълбочени в бъдещи изследвания. Необходимо е да се отбележи също така, че при съпоставката на монографията „Водене на преговори при

демонстративни опити за самоубийство“ с дисертационния труд за придобиване на ОНС „Доктор“ не се установява съществено теоретично или емпирично развитие по отношение на представените данни и научни резултати. Независимо от посочените ограничения обаче цялостната ми оценка за професионалното развитие на кандидатката и за основните направления в нейната научноизследователска дейност остава положителна. Въз основа на анализа на научните трудове, но и на представената допълнителна документация, приемам също, че Д. Божанова отговаря на законовите и академичните изисквания за заемане на академичната длъжност „Доцент“ в ПН 3.2. „Психология“.

В ЗАКЛЮЧЕНИЕ предлагам на Уважаемото научно жури да подкрепи избора на ДИАНА АНЧЕВА БОЖАНОВА за заемане на академичната длъжност „Доцент“ в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, ПН 3.2 „Психология“, за нуждите на катедра „Психология и управление на полицията“ във Факултет „Полиция“ на Академията на МВР по обявените учебни дисциплини: „Психология на тероризма и воденето на преговори“, „Бизнес (делови) преговори“, „Психология на управлението“, „Психология“ и „Психологично интервю, разпит, самопризнание“.

09.11.2026 г. Изготвила становището: ……..

(проф. дпсн Й. Янкулова)